

**EDON MUUTOS JA JATKUVUUS TOKUGAWAN
KAUDEN KARTOISSA 1690-1864**

Tatu Viitikko

Kandidaatintutkielma

Historian ja etnologian laitos

Jyväskylän yliopisto

Huhtikuu 2021

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuskysymys ja tutkimusmenetelmät.....	2
1.2	Lähdeaineisto ja tutkimuskirjallisuus	4
2	EDO MUUTOKSESSA JA LINNAN MONINAISUUS.....	6
2.1	Linnan elementit.....	8
3	JATKUVUUTTA PUOLTAVAT TEKIJÄT	11
3.1	Nihonbashi ja tieverkostot.....	11
3.2	Temppelit ja pyhäköt.....	15
4	PÄÄTÄNTÖ.....	17
	LÄHTEET.....	18

LIITTEET

1 JOHDANTO

Kandidaatintutkielmani käsittelee Edon (nyk. Tokio) alueen muutosta ja jatkuvuutta karttojen perusteella Tokugawan shogunaatin hallintokauden aikana (1603 - 1868), jota myös Edo-kaudeksi kutsutaan. Edon alueen tutkiminen juuri karttojen perusteella on merkittävää, sillä Edoa voidaan pitää aikansa poliittisena pääkaupunkina, vaikka Japanin virallisena pääkaupunkina toimi Kyoto. Edon aseman teki erityiseksi sen erinomainen strateginen sijainti rannikolla. Edo oli vahva linnakaupunki, jonka väkiluku ylitti puoli miljoonaa asukasta ja lisäksi Japanin lääninherrat *daimiot* joutuivat kokoontumaan Edossa säännöllisesti huolehtiakseen poliittisista panttivangeistaan ja pysyäkseen shogunaatin suosiossa.¹

Tokugawa Ieyasun valtaannousu ja nimittäminen shoguniksi päätti pitkän ja sotaisan aikakauden Japanissa. Valtaannousun myötä Tokugawa Ieyasu ja hänen poikansa Iemitsu käynnistivät sarjan poliittisia ratkaisuja eliminoidakseen kaiken mahdollisen poliittisen vastustuksen daimioilta, keisarin hovilta ja papeilta. Nämä ratkaisut purkivat vuosisatojen ajan jatkuneet jännitteet ja toivat Japanille sen vakaimman poliittisen kauden maan historiassa.²

Yksi näistä ratkaisuista oli *sankin kōtai*, niin sanottu “vaihtoehtoisen läsnäolon” järjestelmä. Järjestelmä vaati, että daimioiden tuli pitää hallitsemiensa alueiden lisäksi residenssejä Edossa, eli joko asua itse Edon linnan läheisyydessä, tai pitää lähisukulaisiaan asumuksissaan. Daimioiden tuli kunnioittaa shogunia läsnäolollaan

¹ Jansen, M. B. & Rozman, G 2014, 347-349.

² Gordon, A 2009, 13.

Edossa joka toinen vuosi. Daimioiden poissaollessa heidän vaimonsa ja lapsensa jäivät Edoon poliittisiksi panttivangeiksi. Tämä loi Edoon daimioiden perheistä muodostuvan “panttivankinaapuruston”, joka entisestään vahvisti Edon poliittista asemaa ja shogunin valtaa.³

Myöhemmät tutkimuksessani käyttämäni kartat ajoittuvat 1860 – luvulle, aikaan, jolloin Tokugawan hallintokausi sai päätöksensä. Ulkopuolisten valtioiden tärkeys kaupankäynnissä johti Tokugawan hallinnon poliittisten sopimusten purkautumiseen ja lopullisesti vallasta syöksemiseen. Suuret määrät kapinoita olivat myös syynä tähän aikakausien murrokseen. Edo-kaudesta siirryttiin Meiji-restauraation kautta Meiji-kauteen.⁴ Vuoden 1657 Meireki-tulipalo tuhosi Edon lähes täysin⁵, joten tutkimuksessa käsittelemäni kartat ajoittuvat tulipalon jälkeiseen jälleenrakentamiseen ja ovat täten kiinnostavia, kun Edo rakennetaan lähes täysin uudelleen.

1.1 Tutkimuskysymys ja tutkimusmenetelmät

Tutkimuskysymykseni on: kuinka muutos ja jatkuvuus ilmenevät Edon kartoissa? Pysin tutkimuksessani erottelemaan Edon kartoissa näkyviä tekijöitä, jotka ilmaisevat muutoksia alueen sisällä. Toisena näkökulmana toimivat jatkuvuutta puoltavat tekijät, eli mitkä asiat kartoissa eivät muutu tai pysyvät lähes samanlaisina. Tutkimukseni kattaa pitkän ajanjakson, jolloin muutoksen tahti läntisessä maailmassa ja tätä myöten myös Japanissa kiihtyi huomattavasti. Tämän takia kartoissa havaittavissa oleva muutos ja jatkuvuus on kiinnostavaa. Teen havaintojeni perusteella johtopäätöksiä kartoissa esiintyvillä tekijöillä tapahtuvasta muutoksesta sekä jatkuvuudesta ja pohdin myös näiden tulosten syitä. Käytän johtopäätöksieni tukena sekä syiden pohtimisen apuna aikaisempaa tutkimuskirjallisuutta aiheesta. Käyttämäni tutkimuskirjallisuus mahdollistaa myös havaintojeni sijoittamisen oikeaan ajalliseen kontekstiin, jolloin johtopäätökset eivät ole

³ Gordon, A 2009, 15.

⁴ Gordon, A 2009, 61.

⁵ Tamai, T 2016, 75.

vain irrallisia, pelkkään karttamateriaalin visuaaliseen havainnointiin perustuvia kontekstoimattomia huomioita.

Tutkimukseni metodina toimii karttojen kvalitatiivinen analysointi ja vertailu. Pyrin havainnoimaan kartoissa tapahtuvia muutoksia sekä laittamaan merkille asioita, jotka pysyvät samanlaisina. En keskity tutkimuksessani niinkään karttojen ulkoasuun eli piirtotyylisiin tai kartoissa esiintyviin kuviin, vaan pyrin huomioimaan sisällölliset asiat kuten Edon linnan ja vesialueet. Käytännössä siis käyn aineistoani läpi eritellen samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Käytän tutkimuskirjallisuutta apuna ja etsin siitä vihjeitä noteerattavista alueista ja asioista, joista voi löytää muutoksen tai jatkuvuuden elementtejä. Nostan esille myös havaintoja, joilla ei välttämättä ole aiempaa tutkimusta tukena, jolloin pyrin tekemään omia pohdintojani muutoksen tai jatkuvuuden syistä. Tämä jättää havaintoihin epävarmuustekijöitä, mutta tiedostan kuitenkin tämän tutkimukseeni ja tulkintoihini liittyvän epävarmuuden prosessin aikana.

Karttatutkimuksessa olennaista on karttojen subjektiivisuuden ymmärtäminen. Kartat ovat voimakkaita työkaluja, sillä kartat antavat katsojalleen tietynlaisen, yksittäisen kuvan kartan kuvaamasta alueesta. Karttojen tutkijan on tiedostettava tämä realiteetti, ja tutkittava karttoja ikään kuin tekstilähteenä. On kysyttävä kuka on kartan luoja ja mitä tarkoitusperiä kartan luomisessa on ollut. J. S. Murray nostaa tämän hyvin esiin Kanadan karttoja käsittelevän teoksensa alustuksessa, selkeyttäen karttatutkimusprosessissa mielessä pidettäviä asioita tutkijalle.⁶

Perinteinen käsitys akateemisesti karttatutkimuksesta oli, että karttojen perusteella oli tarkoitus luoda kuva "todellisuudesta". Karttoja ei kuitenkaan voi pitää objektiivisina fakteina, kuten perinteisessä käsityksessä, vaan niiden subjektiivisuus ja mahdolliset motiivit tulee ottaa huomioon. J. B. Harley kutsuu perinteisen tutkimustavan luomaa objektiivista kuvaa "kartografiseksi illuusioksi", jota karttojen tekijät ja tutkijat ovat

⁶ Murray, J. S 2006, 19.

edesauttaneet käsityksillään karttojen luonnosta.⁷ Pyrin tutkimuksessani välttämään tätä illuusiota ja tiedostamaan karttojen subjektiivisuuden lähdeaineistona.

1.2 Lähdeaineisto ja tutkimuskirjallisuus

Lähdeaineistona tutkimuksessani toimii viisi karttaa Edon alueesta, jotka ovat peräisin University of British Columbian laajasta japanilaisten karttojen ja kuvien tietokannasta. Kartat ovat vuosilta 1690, 1693, 1813, 1860 ja 1864. Karttojen luomisvuodet muodostavat tutkimukseni ajallisen rajauksen. Kaikki käyttämäni kartat kattavat kartan luomishetkellä Edon kaupungiksi mielletyn alueen. Keskiössä on Edon linna ja kartat ulottuvat sataman lahdesta kaupunkia rajaaviin jokiin ja teihin sekä Atagon vuorelle. Tämä muodostaa luonnollisesti tutkimukseni alueellisen rajauksen. Kartat on piirretty pöydän päällä tarkasteltaviksi, joten merkintöjen suunta vaihtelee kartan reunojen mukaisesti. Lahtiin piirretyt laivat osoittavat, että karttoja tarkasteltaessa “oikein päin”, ne on piirretty länsi-itä -akselilla, sillä pääkaupunki Kyoton sijainti oli Edosta länteen, eli karttojen suunnassa ylöspäin.

Karttojen merkinnät on tehty alkuperäiskielellä japaniksi ja näitä merkkejä on hyvin vaikea tulkita, saati kääntää. Olen siis merkkien osalta aikaisemman käännetyn tutkimustiedon varassa, jonka avulla kykenen huomioimaan kartoista tutkimuksen kannalta tärkeitä maamerkkejä, katujen nimiä ja näiden sijaintia.

Tutkimuskirjallisuutena käytän Japanin yleistä historiaa käsitteleviä teoksia selventääkseni Edon merkittävyyttä ja perustellakseni tutkimuksen tekoa. Tutkimukseni tukena on myös karttatutkimusta käsitteleviä artikkeleita ja monografioita, joita tulen käyttämään tutkimusmetodieni ja johtopäätökseni selittämisen apuna. Johtopäätöksieni kontekstoinnin tukena toimii *Cartographic Japan: A History in Maps*, Kären Wigenin, Fumiko Sugimoton ja Cary Karacaksen toimittama artikkelikokoelma Japanilaisesta

⁷ Harley, J. B 1989, 3.

karttatutkimuksesta. Kokoelmassa on neljä juuri Edoa käsittelevää artikkelia, jotka osuvat tutkimukseni ajalliseen rajaukseen. Hyödynnän myös teoksen muiden artikkeleiden tarjoamaa informaatiota juuri japanilaisten karttojen tutkimisesta.

2 EDO MUUTOKSESSA JA LINNAN MONINAISUUS

Käyttämässäni aineistossa muutosta esittäviä tekijöitä esiintyi harvalukuisesti. Syynä tähän on mahdollisesti Edo-kauden vakaa hallinto ja perinteiden kunnioitus. Selkeitä muutoksen elementtejä löytyi kuitenkin karttojen rajauksesta, sekä kaupungin asutuksesta ja asuinalueiden kehityksestä. Tässä käsittelyluvussa tutkin näitä muutoksia, sekä analysoin niiden mahdollisia syitä.

Edon karttojen rajaukset ovat loistava lähestymiskulma muutosten tarkastelulle. Karttojen rajat auttavat ymmärtämään, mihin asti kaupungin on mahdollisesti koettu ulottuvan eri aikoina. Varhaisimmissa kartoissa piirretyn alueen rajaa lännessä ja pohjoisessa Atago-vuori ja Tōkaidō-tie. Tōkaidō alkoi Edon kaupungista ja kulki rannikkoa pitkin etelään valtakunnan läpi. Tie yhdisti Edon valtakunnan viralliseen pääkaupunkiin Kyotoon ja Kyotosta tärkeään kauppakaupunkiin, Osakaan.⁸ Idässä kartta ulottuu Sumida-joen toisella puolella linnasta katsottuna sijaitsevalle alueelle, jossa sijaitsivat daimioiden varastoalueet ja kauppiaiden asuttamat alueet.⁹

Vuoden 1693 kartan ja vuoden 1813 kartan välissä 120 vuoden ajanjakson aikana kaupungin rajausta ei ole karttojen perusteella muuttunut juuri ollenkaan. Muutoksesta kertoo vain kartan reuna-alueet, joiden tyhjiin kohtiin on muodostunut asutusta. Tämä

⁸ Gordon, A 2009, 24.

⁹ Waley, P 2016, 82.

kertoo kaupungin kasvusta ja kehityksestä, sekä Tokugawan hallinnon kestävydestä. Myöhemmissä kartoissa etelän ja lännen osalta karttojen rajaukset pysyvät samoina mukaillen rantaviiva pitkin kulkevaa Tōkaidō-tietä. Pohjoisessa ja idässä karttojen kattama alue levittäytyy huomattavasti laajemmalle. Kartalle on tullut kaupunkia ympäröiviä metsäalueita ja pohjoisessa kartan rajauksena toimii Sumida-joen pieni haara, joka kulkee Nakasendō-tien vierellä. Nakasendō kulki Tōkaidōn lailla Edosta Kyotoon ja Osakaan, mutta Nakasendō kulki keski-Japanin vuoriston kautta. Daimiot kulkivat pääasiassa Tōkaidō-tietä pitkin käyttäen sen lukuisia palveluja, kun taas rahvas tyytyi kulkemaan vuoristoreittiä.¹⁰

Karttojen rajaama alue ja käsitys siitä, mihin Edon kaupunki ulottui mukailee hyvin käsitystä Tokugawan hallinnon vakaudesta ja Edon laajentumisesta. Vaikka kaupunki itsessään oli hyvin tiivis, sen laajentumisen ja tiheytyminen varsinkin Edo-kauden loppupuolella kertovat tapahtuneesta muutoksesta.

Edon asutus noudatti paljon vanhemman, maan virallisen pääkaupungin, Kyoton esimerkkiä, asumukset olivat suorakulmaisia ja ajoittain asumusten väliin jäi neliön muotoisia aukioita, joilla oli lähinnä symbolinen merkitys käytännöllisyyden sijasta. Asemakaava oli suunniteltu ajatellen pääkaupunki Kyotoa ja täten myös keisaria.¹¹ Huomattavaa analysoimissani kartoissa on, että kaupungin kehittyessä ja laajentuessa varhaisimman kartan reuna-alueille, asumusten lisääntyminen noudattaa tätä suorakulmaista kaavaa. Kaupungin ulkoreunoille mutkittelevien teiden varteen on muodostunut vuosikymmenien saatossa säännönmukaisia nelikulmaisia asuinalueita.

Asuinalueiden analysointia hankaloittaa aineiston japaninkielisyys. Suurimmat kadut on nimetty, mutta asutettujen neliöiden läpi kulkevien katujen nimeämisen sijaan, on jokaiseen asutettuun neliöön kirjoitettu siinä asuneen daimion tai samurain klaani, tai mahdollisen temppelin nimi. Pienempiä temppeleitä ei ole piirretty karttaan, joten olen niiden sijoittamisen osalta aiemman tutkimustiedon varassa.

¹⁰ Gordon, A 2009, 25.

¹¹ Tamai, T 2016, 77.

Kaupunki koostui pääasiassa erilaisista kortteleista, joissa sosiaalinen hierarkia näkyi. Lähimpänä linnaa asuivat tärkeimmät daimiot ja korttelit ulkonivat linnasta statuksen mukaisesti aina samuraista kaikkein rahvaimman kansan asutuksiin. Kortteleihin kuului myös tiettyyn toimintaan erikoistuneita alueita. Jotkut korttelit saattoivat olla täynnä buddhalaisia temppeleitä, toiset teehuoneita ja ilotaloja.¹²

Tutkimieni kortteleiden asutukset eivät itsessään muutu juurikaan. Satama-alueen buddhalaistemppeleialue pysyy samankaltaisena jokaisessa kartassa.¹³ Ajan kuluessa ja kaupungin laajentuessa kortteleiden määrä kuitenkin kasvaa. Tämän voidaan olettaa olevan osoitus kaupungin väkiluvun kasvusta ja urbanisaation, sekä kasvavan kaupankäynnin vaikutuksesta. Kaupunkia väkisin asuttaneiden daimioiden ja samuraiden määrä luonnollisesti lisäsi tarvetta erilaisille palveluille, joka puolestaan antoi motiivin palveluntarjoajille kaupunkiin jäämiselle ja palvelujen lisääntymiselle, minkä voidaan ajatella houkuttelleen yhä enemmän ihmisiä Edon alueelle. Asutuksen lisääntyminen on merkki Edon kasvusta sekä aseman voimistumisesta, ja mahdollinen syy karttojen kuvaaman alueen laajentumiselle.

2.1 Linnan elementit

Linnakaupunkina Edon keskiössä on luonnollisesti shogunin asuttama linna, joka on piirretty jokaiseen karttaan kartan keskelle. Vaikka linnalla ei ollut sen suurempaa merkitystä Edon rahvaalle, voidaan sen sijoittamisesta karttojen keskelle päätellä, että linnan symbolinen merkitys oli suuri. Vuoden 1690 kartassa Tokugawan symbolia ei ole piirretty linnaan. Linnaa ympäröi vallihauta, jonka ulkopuolella on tiheästi asutettua aluetta, oletettavasti vaihtoehdoisen läsnäolon järjestelmän synnyttämä panttivankinaapurusto, jota asuttivat daimiot ja heidän läheisensä. Tästä ulompana, linnaa

¹² Waley, P 2016, 83.

¹³ Liite 1.

ympäröivän kanaalin sisäpuolella olivat samuraiden asuinalueet. Vuoden 1693 kartassa linnaan on piirretty shogunin symboli. Linnan muuri eroaa hieman varhaisemmasta kartasta, jonka seurauksena linna on pienentynyt ja sisäpihalle on tullut uusi alue. Myös vallihautaa on laajennettu ympäröimään myös linnan eteläpuoli, jossa sitä ei aiemmin ollut. Kyseiset muutokset ovat suuria vain kolmen vuoden ajanjaksolle, joten on mahdollista, että kyseessä on vain kartanpiirtäjien tulkinnalliset erot linnan alueesta. Aineistosta ei käy ilmi, onko kartanpiirtäjillä ollut pääsyä linnan alueelle tai esimerkiksi sen rakennussuunnitelmiin. Molemmissa 1700 - lukua edeltävissä kartoissa linnan ympäristössä on asuttamattomia alueita, oletettavasti viljelysmaata, joka on merkitty mustilla pilkuilla.

Vuoden 1813 kartassa vallihauta on jälleen muuttunut, lännen puolinen vallihauta on suoraviivaisempi ja tukee kaupungin nelikulmaista suunnittelukaavaa. Linnan sisäpiha ja muurit vastaavat vuoden 1690 karttaa, mikä tukee tulkintaa kartanpiirtäjien näkemyseroista. Aikaisemmissa kartoissa esiintyneet asuttamattomat alueet ovat vähentyneet. Tämän voi olettaa johtuvan kaupungin laajentumisesta ja väkiluvun kasvusta, jolloin tilaa asumuksille on tarvittu lisää. Tässä kartassa linnaa ympäröiviin asuinalueisiin on piirretty niitä asuttaneiden daimioiden klaanien symbolit. Myös Tokugawan symboli on piirretty linnan sisälle. Tokugawan symboli on kaikissa kartoissa, paitsi varhaisimmassa ja myöhäisimmässä. Tämän voidaan ajatella kuvastavan siirtymistä Tokugawan-aikakuteen ja sen hiipumista myöhemmin.

Vuoden 1860 kartassa linnan vallihauta on huomattavasti suoraviivaisempi kuin aikaisemmissa kartoissa, ja linnan muurit on piirretty mukailemaan kaupungin neliömäistä kaavaa. Tässä tapauksessa tulee jälleen huomioida karttojen subjektiivisuus. Toki linnan muureja on saatettu muokata vastaamaan kaupungin katuja, mutta todennäköisempänä mahdollisuutena on, että kartan piirtäjä on halunnut mukailla tulkinnassaan Kyoton mallia, piirtäen täten linnan katujen mukaisesti, eroten aikaisemmista kartoista. Kyoton mukaileminen on mielenkiintoista, sillä Edo yritti erottautua shogunin hallitsemana poliittisena pääkaupunkina, vaikka Kyoto oli edelleen

valtakunnan virallinen pääkaupunki.¹⁴ Tämän voi ajatella kuvastavan perinteiden kunnioittamista, ja vallan symbolointia asemakaavan siirtyessä virallisesta pääkaupungista toiseen. Kartassa huomioitavaa on myös, että aikaisempien karttojen asuttamattomat alueet ovat kadonneet täysin ja niiden tilalla on oletettavasti daimioiden tai samuraiden asutuksia. Tämä kuvastaa jälleen Edossa tapahtunutta väkimäärän kasvua ja asutuksen tihentymistä. Vuoden 1864 kartta mukailee vuoden 1860 karttaa muilta osin, mutta siinä Tokugawan symbolia ei ole enää piirretty linnan alueelle. Kyseessä voi olla mahdollisesti poliittinen kannanotto, tai kenties kartan tilaaja ei ole halunnut symbolia karttaan. Se on myös ainut kartta vuoden 1813 kartan lisäksi, jossa daimioiden klaanien symbolit on piirretty asutuksiin. Shogunin symbolin puuttuminen ja daimioiden symbolien läsnäolo voidaan tulkita merkinä Tokugawan hallinnon hiipumisesta ja kaupungin siirtymisestä kohti uutta aikakautta.

Linnaa tutkittaessa sitä ympäröivät vallihauta ja kanaali antavat hyvän esimerkin karttojen subjektiivisuudesta. Vallihaudan sekä kanaalin muoto ja pituus ovat muuttuneet jokaisessa kartassa. Kyseessä voi toki olla, että kaupungin kehittyessä vesireittien tärkeys kauppatavaroiden ja rakennustarvikkeiden kuljetuksessa on pienentynyt ja tavaroiden vastaanotto on siirtynyt satama-alueelle kaupungin tiivistyessä. Kallistun kuitenkin omassa tulkinnassani sen puolelle, että nämä vesialueet tuskin ovat muuttuneet yhtä radikaalisti kuin kartat antavat ymmärtää. Väitän, että kyseessä on karttojen luojien tulkinnalliset erot linnasta ja sen ympäristöstä. Tähän ei kuitenkaan ole mahdollista saada täydellistä varmuutta.

Edon linnasta voi löytää sekä muutoksen, että jatkuvuuden elementtejä. Toisaalta linnan säilyminen ja sen ympäristön kehittyminen kuvastaa Tokugawan mahtia ja hallinnon vakautta, mutta toisaalta ympäristön kehittyminen ja shogunin symbolin katoaminen viimeisimmästä kartasta kertovat muutoksien tapahtumisesta. Nämä muutokset johtuivat Meiji-kauteen siirtymisen murroksesta. Meiji-restauraatiossa pieni joukko samuraita syöksivät Tokugawan suvun vallasta ja palauttivat sen keisarille.¹⁵

¹⁴ Wigen, K 2016, 60.

¹⁵ Gordon, A 2009, 61.

3 JATKUVUUTTA PUOLTAVAT TEKIJÄT

Jatkuvuuden elementtejä ja jatkuvuutta puoltavia tekijöitä löytyi aineistosta huomattavan paljon. Karttojen samankaltaisuus lähes kahdensadan vuoden ajanjaksolta kertoo perinteiden kunnioituksesta japanilaisessa kulttuurissa sekä Tokugawan hallinnon vakaudesta ja Japanissa vallinneista rauhallisista olosuhteista uuden poliittisen järjestelmän myötä.¹⁶ Kaksi vuosisataa kestänyt poliittinen vakaus näkyy juuri aineiston muuttumattomuudessa, ja pyrin tässä käsittelyluvussa esittelemään näitä tekijöitä ja selittämään jatkuvuuden syitä.

3.1 Nihonbashi ja tieverkostot

Yksi tärkeimmistä jatkuvuutta edustavista tekijöistä on jokaisesta analysoimastani kartasta löytyvä Nihonbashin silta¹⁷, pieni kaksi tietä yhdistävä silta juuri Edon linnaa ympäröivän vallihaudan ulkopuolella, jota kutsutaan myös “Japanin sillaksi”. Nihonbashin sillan katsotaan olevan Tōkaidō- sekä Nakasendō-teiden alkamispiste. Näitä teitä kutsuttiin “Nihonbashi-teiksi”, ja molempien teiden varsilla oli tärkeitä

¹⁶ Gordon, A 2009, 15.

¹⁷ Liite 2.

kauppapaikkoja sekä teollisia alueita. Nämä tiet ylsivät keisarikunnan etäisiinkin osiin, eritoten pääkaupunki Osakan alueelle, ja yhdistyivät Nihonbashin sillalla.¹⁸

Nihonbashin sillan säilyminen kartoissa lähes kahdensadan vuoden ajan kertoo sen tärkeydestä kauppareittien yhdistäjänä ja merkityksestä koko keisarikunnalle. Siltaa ympäröivä alue ei muutu huomattavasti karttojen välillä. Myös idässä ja lännessä sijaitsevat kaksi muuta joenylityspaikkaa ovat säilyneet kaikissa kartoissa. Jokaisessa kartassa Nihonbashi on myös merkitty jokeen piirretyillä kanji-merkeillä. Sillan voidaan katsoa kuvastavan jatkuvuutta Edon alueella, sillan erityistä asemaa korostaa sen sijoittaminen lähelle jokaisen kartan keskustaa. Nihonbashin sijoittamiseen karttojen keskelle on syynsä. Sillan voidaan väittää olevan kaupungin keskeisin paikka linnan sijasta. Linnalla ei ollut suurta vaikutusta kaupungin asukkaiden elämään, sillä linnaan oli pääsy vain korkea-arvoisilla henkilöillä.¹⁹

Kaupungin keskuksena toiminutta Nihonbashin ympäröivät kaupungin päätorit, ja Tōkaidō- sekä Nakasendō-teiden lähtöpaikkana Nihonbashin symbolinen merkitys korostui. Etäisyydet maan päätteillä laskettiin alkaen Nihonbashista. Sillalla ja kahdella päätiellä oli suuri merkitys kaupungin rahvaalle, urbaanin Edon kaupankäynnin keskuksena.²⁰ Sillan ja sen ympäröivän alueen säilyminen samanlaisena kartoissa läpi lähes kahdensadan vuoden ajan on osoitus alueen merkittävydestä Edolle sekä sen asukkaille.

Tiettyyn alueeseen keskittyvässä karttatutkimuksessa rantaviivan havainnointi on tehokas keino alueen muutoksen havainnointiin. Edon rantaviiva pysyy kuitenkin aineistossani melko samankaltaisena läpi vuosikymmenien. Rantaviiva alkaa etelästä ja kaartuu itään, varhaisimmassa kartassa rantaviiva ulottuu rajauksen takia pidemmälle etelään, kuin muissa kartoissa. Rantaviivaa myötäilee Nihonbashin sillalle johtava Tōkaidō-tie. Satama-alue koostuu kulmikkaista alueista, joita pienikokoiset kanaalit erottavat. Idässä Sumida-joki jakaa satama-alueen kahteen osaan. Joen edustalla on irrallinen saareke,

¹⁸ Tamai, T 2016, 76-77.

¹⁹ Waley, P 2016, 82.

²⁰ Gordon, A, 2009, 25

jonka voidaan olettaa toimineen sataman yhteydessä. Vuoden 1693 kartan rantaviiva myötäilee samaa linjaa aikaisemman kanssa, Sumidan itäpuolella rantaviiva on kuitenkin levittäytynyt laajemmalle, syynä tähän alueen laajentumiseen on oletettavasti daimioiden varastoalueen kehittyminen.²¹ Varastoalueen reunaan on todennäköisesti tehty jonkinlaista maantäyttöö laajentuneen alueen muodosta päätellen.

Myöhemmissä kartoissa eteläinen rantaviiva mukailee aikaisempia karttoja, sataman alueella on tapahtunut pieniä, mutta vähäpätöisiä muutoksia. Suurin huomio myöhemmissä kartoissa kiinnittyy jälleen Sumidan itäpuolella sijaitsevaan alueeseen. Näissä kartoissa rantaviiva jatkuu aikaisempia karttoja pidemmälle, kauppiaiden ja daimioiden alueetta rajaavaan pienempään jokeen asti. Tämä on merkki kaupungin laajentumisesta, mutta kaupungin eteläpuolella ja satama-alueella rantaviiva on kokenut vain vähäisiä muutoksia. Kaupungin kehitys on siis keskittynyt strategisesti tärkeän satamalahden²² ulkopuolisille alueille. Satamaan ei todennäköisesti haluttu rakentaa, jotta mahdollista vesiteitse tapahtuvaa hyökkäystä vastaan puolustautuminen olisi mahdollisimman mutkatonta. Vuoden 1864 kartan rantaviivassa Tōkaidō-tien toiselle puolelle on tullut etelässä maata tien ja vesirajan väliin. Muuten kartan rantaviiva mukailee aiempia karttoja Sumida-jokeen asti. Joen toisella puolella rantaviiva on levittäytynyt entisestään. Huomioitavaa on myös Sumidan ylittävien siltojen lisääntyminen aikaisempiin karttoihin verrattuna.

Rantaviivan lisäksi vesialueet edustavat Edossa näkyvää jatkuvuutta. Karttojen vesialueet koostuvat pääasiassa lahdesta kaupunkiin laskevista kanaaleista, sekä Sumida-joesta. Vesialueiden väriyty vaihtelee kartoissa, mutta itse alueet eivät muutu lukuunottamatta Sumidan itäpuolta, jossa kanaalit ja sillat lisääntyvät alueen laajentuessa, mikä kertoo tavaraliikenteen lisääntymisestä ja muutoksesta. Sumidan itäpuolen laajentumista lukuunottamatta näin pitkän ajanjakson kattava muuttumattomuus on kiistämätön merkki kaupungissa esiintyvistä jatkuvuudesta. Tosin tulee ottaa huomioon, että rantaviiva ja vesialueet eivät ole muutoksen kohteina kaikista alttiimpia. Muuttumattomuus voidaan

²¹ Waley, P 2016, 82.

²² Wigen, K 2016, 60.

silti tulkita jatkuvuuden elementiksi, ja osoitukseksi Tokugawan hallinnon kestävydestä.

Edon karttojen tieverkostoja tarkasteltaessa esiin nousee sekä muutoksen, että jatkuvuuden elementtejä. Tarkasteluni pääasiallisena kohteena ovat koko maan tärkeimmät kaksi valtatietä, Tōkaidōlla ja Nakasendō, jotka voidaan tulkita alkaviksi Nihonbashin sillalta. Tiet kattoivat valtakunnan tärkeimmät alueet Edosta etelässä sijainneisiin Kyotoon, valtakunnan viralliseen pääkaupunkiin, ja Osakaan, Japanin tärkeimpään kauppakaupunkiin. Näiden teiden varsilla oli lukuisia palveluita sekä ylhäisille, että rahvaille matkustajille.²³

Kartoissa suuremmat ja merkittävämmät tiet on merkitty keltaisella, ja niiden nimet on kirjoitettu teihin. Pienemmät tiet on merkitty mustalla, eikä teiden nimiä ole selvitettävissä. Varhaisemmissa kartoissa tieverkostot ovat tiheitä linnan ympäristössä ja satama-alueella. Kaupungin reunoilla teitä on harvemmin, eivätkä ne noudata kaupungin sisäosissa käytettyä neliökaavaa.

Vuoden 1813 kartassa reuna-alueille on tullut enemmän teitä ja teiden välit ovat tiheämpiä. Muissakin myöhemmissä kartoissa kaupungin reunoille on muodostunut tiheämpi tieverkosto. Tulee kuitenkin ottaa huomioon, että nämä kartat ulottuvat laajemmalle alueelle, kuin varhaisemmat versiot, jolloin teiden määrää reuna-alueilla ei voi suoraan verrata. Suoraan verrattavilla alueilla teitä on kuitenkin lisää ja tiheämmin, mikä on seurausta asutuksen lisääntymisestä. Myöhemmissä kartoissa tiet ulottuvat myös kartoissa mukana oleville metsäalueille.

Tieverkostoa analysoidessa jatkuvaksi trendiksi muodostuu, että linnan läheisyydessä tiet lisääntyvät, mitä myöhempää aineistoa analysoi ja kaupungin reunoilla teitä on harvemmassa. Myös kartta-alueen laajentuessa teitä on enemmän ja enemmän, karttojen reunoilla kuitenkin harvakseltaan. Tōkaidō- ja Nakasendō-tiet esiintyvät erottuvasti jokaisessa kartassa, eikä niille tapahdu muutoksia. Tämän voidaan tulkita kertovan näiden

²³ Gordon, A 2009, 24-26.

teiden tärkeydestä keisarikunnalle. Teiden esiintyminen kertoo myös jatkuvuudesta ja muuttumattomuudesta. Muutokset tapahtuivat pääosin näiden teiden varsilla, eivätkä itse teillä.

3.2 Tempelit ja pyhäköt

Buddhalaisuus ja shintolaisuus olivat osittain yhteensulautuneet Tokugawan hallintokauden aikana. Buddhalaisuus oli kuitenkin osittain puolustuskannalla ja enemmän rahvaan suosiossa, kun taas shintolaisuus ja shintolaiset temppelit nauttivat vallanpitäjien suosiota. Samurait-älymystö oli vahvasti buddhalaisuutta vastaan Edo-kaudella ja Edossa Tokugawan hallintoa kannattaneet shinto-ritualistit kannattivat ”puhdasta” shintolaisuutta hyläten buddhalaisuuden ja shintolaisuuden yhdistämisen.²⁴

Tempelit ja pyhäköt olivat tärkeitä kaupungin asukkaille. Niiden sijainti vakiintui kaupungin reuna-alueille, tyypilliseen Tokugawa-ajan linnakaupungin tapaan.²⁵ Varhaisimmassa tutkimassani kartassa yhtäkään temppeliä tai pyhäkköä ei ole piirretty kuvamuotoon. Mahdollisia syitä tälle on monia. Kenties kartan piirtäjä ei ole kokenut temppeleiden kuvittamista tärkeäksi, tai temppelit ja pyhäkköjen alueet ovat yhä olleet rakenteilla vuoden 1657 Meireki-tulipalon jäljiltä.²⁶ Pyhäköiden alueet löytyvät kyllä varhaisimmasta kartasta, ja joitakin temppeleitä on merkattu mustalla ja ruskealla värityksellä, jota on hankala erottaa kartan katujen värityksestä. Tästä voi tehdä johtopäätöksen, että temppelit ja pyhäköt ovat olleet paikoillaan, mutta kartan tekijä ei ole kokenut niiden tarkempaa erottelua tärkeäksi.

²⁴ Jansen, M. B. & Rozman, G 2014, 144-145.

²⁵ Tamai, T 2016, 76.

²⁶ Tamai, T 2016, 75.

Vain kolme vuotta myöhemmin luodussa kartassa temppelit ja pyhäköt on kuvitettu, ja niiden alueet on väritetty erillisväreillä, tämän kartan tapauksessa keltaisella, mutta väritys on mukana myös myöhemmissä kartoissa. Temppeleiden ja pyhäköiden alueet on kartoissa väritetty samalla tavalla, kuin linnan alue ja muut shogunaatin omistuksessa olleet alueet. Tällä on voitu haluta ilmaista shogunin asemaa lähes keisarin veroisena, nostaan myös shogunin jumalalliselle tasolle, jolla keisaria pidettiin.²⁷

Pienempiä rahvaan käyttämiä buddhalaistempeleiden kortteleita ei ole kartoissa eroteltu sintolaisten pyhäkköjen ja temppeleiden tapaan. Myöhemmin karttojen käyttäjät ja kopioijat värikoodasivat näitä kortteleita,²⁸ mutta käyttämässäni aineistossa vähempiarvoisiksi koettuja alueita ei ole eroteltu toisistaan. Alueet kykenee tunnistamaan, mikäli onnistuu tulkitsemaan niihin kirjoitettuja merkintöjä.

Myöhäisimmässä vuoden 1864 kartassa temppelit ja pyhäköt ovat säilyttäneet erillisvärityksensä, mutta linnaa, eikä shogunaatin alueita ole väritetty. Lisäksi shogunin symbolia ei ole piirretty linnan päälle. Tämän voi tulkita kuvastavan uskonnon merkitystä ja jatkuvuutta, vaikka Tokugawan hallinto oli hiipumassa ja shogunia ei oletettavasti koettu karttaa piirtäessä enää yhtä merkittäväksi tekijäksi, kuin aiemmissa kartoissa. Näiden pyhinä koettujen alueiden säilyminen kartoissa muiden asioiden muuttuessa kertoo uskonnon merkityksestä ajan ihmisille.

²⁷ Gordon, A 2009, 36.

²⁸ Toby, R, P 2016, 80.

4 PÄÄTÄNTÖ

Tutkimieni karttojen rajaama alue ja käsitys siitä, mihin Edon kaupunki ulottui kertoo kaupungissa tapahtuneista muutoksista. Kaupungin laajentuminen ja tiheytyminen Edo-kauden loppupuolella kertovat tapahtuneesta muutoksesta. Asutuksen lisääntyminen oli merkki Edon kasvusta sekä aseman voimistumisesta, mikä kuvasi myös muutosta väkimäärän kasvaessa ja asutuksen keskittyessä kaupunkiin. Kaupungin asukkaisiin kohdistuneet hierarkkiset erot tällä aikakaudella voisi olla mahdollisen jatkotutkimuksen kohde. Edon linnasta löytyi sekä muutoksen, että jatkuvuuden elementtejä. Tekemäni havainnot tukivat käsitystä siitä, että Tokugawan hallinto oli Japanin historian vakainta, mutta linnasta oli myös havaittavissa aavistuksia tulevasta muutoksesta.

Nihonbashin sillan ja sen ympäröivän alueen säilyminen samanlaisena on jatkuvuudesta kertovien tekijöiden kulmakivi. Sillan tärkeys tuli tutkimuksessa esiin sen linkittyessä vahvasti kaupankäyntiin ja rahvaan elämään kaupungissa, sekä karttojen tärkeimpiin teihin. Näiden teiden jatkuva esiintyminen kertoo myös jatkuvuudesta ja muuttumattomuudesta. Temppeleiden ja pyhäköiden säilyminen kartoissa muiden asioiden muuttuessa on myös yksi osoitus jatkuvuudesta. Lopputulemana Edossa tapahtui hyvin vähän muutosta liki kahdensadan vuoden aikana. Tärkeimmäksi syyksi muutosten vähäisyydelle voidaan katsoa Tokugawan shogunaatin toteuttama vahva sisäpolitiikka.

LÄHTEET

Alkuperäislähteet

Kartta- ja aineistokokoelma

<https://open.library.ubc.ca/collections/tokugawa>

Measured plan of Edo, 1690.

<https://open.library.ubc.ca/collections/tokugawa/items/1.0213152#p0z-6r0f:%22edo%22>

Authentic plan of Edo, 1693.

<https://open.library.ubc.ca/collections/tokugawa/items/1.0213154#p0z-6r0f:%22edo%22>

Plan of Edo, 1813.

<https://open.library.ubc.ca/collections/tokugawa/items/1.0227924#p0z-6r0f:%22edo%22>

Plan of Edo, 1860.

<https://open.library.ubc.ca/collections/tokugawa/items/1.0227947#p0z-5r0f:%22edo%22%20and%20ezu>

Map of Edo, 1864.

<https://open.library.ubc.ca/collections/tokugawa/items/1.0222990#p0z-3r0f:%22edo%22>

Kirjallisuus

Gordon, A. (2009) *A modern history of Japan: From Tokugawa times to the present* (2. ed.). New York: Oxford University Press.

Harley, J.B. (1989) Historical geography and the cartographic illusion, *Journal of Historical Geography*, 15(1), 80-91.

Jansen, M. B. & Rozman, G. (2014) *Japan in Transition: From Tokugawa to Meiji*. Princeton: Princeton University Press.

Murray, J. S. (2006) *Terra nostra: The stories behind Canada's maps, 1550-1950 : from the collection of Library and Archives Canada*. McGill-Queen's University Press.

Tamai, T. (2016) "The Urban Landscape of Early Edo in an East Asian Context". Teoksessa:

Wigen, K., Sugimoto, F. & Karacas, C. (2016) *Cartographic Japan: A history in maps*.

Chicago ; London: University of Chicago Press, 75-77.

Toby, R. P. (2016) “Spatial Visions of Status”. Teoksessa: Wigen, K., Sugimoto, F. & Karacas, C. (2016) *Cartographic Japan: A history in maps*. Chicago ; London: University of Chicago Press, 78-80.

Waley, P. (2016) “The Social Landscape of Edo”. Teoksessa: Wigen, K., Sugimoto, F. & Karacas, C. (2016) *Cartographic Japan: A history in maps*. Chicago ; London: University of Chicago Press, 81-83.

Wigen, K., Sugimoto, F. & Karacas, C. (2016) *Cartographic Japan: A history in maps*. Chicago ; London: University of Chicago Press.

LIITTEET

LIITE 1

Buddhalaistempelikortteli vuosina 1690, 1813 ja 1864.

LIITE 2

Nihonbashiin silta 1693.

